

Namazı cem etmenin şartları

Ordu/Fatsa'dan Harun Erdem: "İki namazı bir vakitte kılmak mümkün müdür? Mümkünse delilleri ve şartları nelerdir?"

Normal şartlarda beş vakit namazı kendi vakitlerinde kılmak esastır ve en faziletli olanıdır. Peygamber Efendimiz (asm) namazı vaktinde kılmayı teşvik etmiş ve vaktinde kılınan namazın en faziletli amel olduğunu beyan buyurmuştur. (1)

Peygamber Efendimiz (asm) bir gün ashâbına (ra): "Rabb'iniz ne buyuruyor biliyor musunuz?" diye sordu. Ashâb-ı Kirâm (ra): "Allah ve Resûlü daha iyi bilir." Dediler. Resûl-i Ekrem Efendimiz (asm):

"Kim ki bütün erkân ve şartlarına riâyet ederek namazı vaktinde kılsa, Benim onun için bir ahdim vardır: Onu Cennete koyarım. Kim ki namazın erkân ve şartlarına riâyet etmez ve namazı vaktinde kılmazsa Benim onun hakkında bir sözüm yoktur; dilersem cehenneme koyarım, dilersem cennete" buyurdu. (2)

Vaktin evvelinde Kâbe'yi nazara almak suretiyle namaz kılmanın en efdal amel olduğunu beyan eden Üstad Bedüzzaman Hazretleri, beytullahın etrafında birbiri içine giren dâireler tarzındaki saflardan tâ dünyanın en uzak bölgelerinde tutulan saflara kadar namaz kılanların dünyayı ihâta etmiş olduğunun o esnada hayâlen görüleceğini, vaktin evvelinde o saflara girmekle o büyük dâireye dahil olunacağını ve o büyük cemaatin icmâ ve tevâtürünün onun namazda her söylediğine bir hüccet ve delil teşkil edeceğini kaydeder. Meselâ namaz kılan "Elhamdülillah" dediği zaman, o büyük cemaati teşkil eden bütün mü'minler mânen, " evet, doğru söyledin." Diyorlar ve onun sözünü tasdik ediyorlar. Bu tasdikler, namaza dâir hücum eden evham ve vesveseler için kalkan vazifesi görmektedirler. (3)

İki namazı bir arada kılmak meselesine gelince: Bazı şartlarla sınırlı olmak kaydıyla, namazda cem'-i takdim ve cem'-i tehir denilen "iki namazın bir arada kılınması" mümkün ve vâkidir. Meselâ, hac esnasında Arefe günü Arafat'ta öğle ile ikindi namazını cem'-i takdim ederek öğle namazı vaktinde kılmak sünnettir. Yine hac esnasında Müzdelife'de akşam ile yatsı namazını cem'-i tehir yaparak yatsı namazı vaktinde kılmak vâciptir.

Hanefî mezhebine göre haccın dışında cem'-i takdim ve tehir yapmak, yani iki namazı bir vakitte birleştirerek kılmak câiz değildir. Hanefîler bu hükümlerinde namazın belirli vakitler için farz kılındığını beyan eden âyetlere (4), Hazret-i Cebrâil'in (as) peş peşe iki gün Peygamber Efendimiz'e (asm) imamlık yaparak beş

vakit namazın ilk ve son vakitlerini göstermesine, kasten namazı geciktirmeyi ve vaktinin dışına çıkarmayı yasaklayan hadislerle, Hazret-i Âişe'den (ra) ve İbn-i Mesut'tan (ra) gelen ve Peygamber Efendimiz'in (asm) bazı istisnalar dışında bütün namazlarını vakti içinde kıldığına dâir haberlere (5) dayanmışlardır.

Ancak, Allah Resûlü'nün (asm) haccın dışında da, seferde veya sefer haricinde bazan söz konusu namazları cem'ederek bir arada kıldığına dayalı haberler ve hadisler de mevcuttur. Meselâ Peygamber Efendimiz'in (asm) Tebük gazvesinde yolculuğun acele sürüp gittiği zor anlarda öğle ile ikindi namazını, akşam ile de yatsı namazını birleştirerek kıldırıldığı İbn-i Ömer'den (ra), Enes ibn-i Mâlik'ten (ra), İbn-i Abbas'tan (ra) (6) ve Muâz bin Cebel'den (ra) (7) gelen rivâyetlerde beyan edilmektedir. İbn-i Abbas'tan (ra) gelen rivâyetlerde ise Peygamber Efendimiz'in (asm) bazan Medîne'de iken sefer ve korku dışında da söz konusu namazları birleştirdiğini öğreniyoruz. (8) İmam-ı Mâlik'in, bu rivâyeti işittiğinde, "Bu, şiddetli yağmur yağdığı bir günde olmuştur" dediği nakledilir. (9) İbn-i Abbas (ra), Resûlullah'ın (asm) "ümmetini zorluğa ve güçlüğe sokmamayı murad ettiği" için bazı şartlarda namazları cem' yoluna gittiğini kaydeder. (10)

Bu rivâyetler, zikredilen namazların belirli şartlarda birleştirilmesine cevaz veren Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinin dayandığı delillerdendir. Binâenaleyh bu mezheplere göre: Seferîlik ve cemaatin toplanmasına engel olacak derecede aşırı yağmur gibi ciddî mazeret teşkil eden durumlarda, alışkanlık haline getirmemek şartıyla, öğle ile ikindi namazını, akşam ile de yatsı namazını cem'-i takdim veya tehir yapmak, yani birleştirerek kılmak mümkün ve câizdir. Mâlikî ve Hanbelîler bu özörlere hastalığı da ilâve ederler.

Hanefî mezhebinin, yukarıdaki rivâyetlere ilişkin görüşü ise, "vakit içinde kalmak kaydı ile" namazların cem'edilmiş olduğu şeklindedir. Yani Hanefîlere göre, bazı zor yolculuklarda veya şiddetli yağmurlarda Peygamber Efendimiz (asm), meselâ öğle namazını ikindi namazı vakti öncesine kadar, akşam namazını da yatsı namazı vakti öncesine kadar geciktirmiş; ve birinci vaktin içinde—henüz vakit çıkmadan—birinci namazı kıldırılmış, hemen akabinde giren vakitte de vakit namazını kıldırmıştır. Böylece görünüşte iki namaz birleştirilmiş olmakla beraber; aslında her namaz kendi vakti içinde kılınmış olmaktadır. İslâm dîni zorlukları kolaylaştıran, sıkıntıları gideren, ıztırapları çözen ve genişlik veren bir rahmet dînidir. Esas olan namazın kılınmasıdır. Namazı kazâyâ bırakmaktansa veya büsbütün terk etmektense, bazı zorunlu hallerde bu "birleştirme" kolaylığından yararlanmak mümkün ve câizdir. Ancak alışkanlık haline getirmemeye dikkat edilmelidir.

Dipnot:

- (1)Tirmizî, Namaz, 170;
- (2)Dârimî, Salât, 24;
- (3)Mesnevî-i Nûriye, s. 66;
- (4)Meselâ: Nisâ Sûresi, 4/103;
- (5)Tirmizî, Namaz, 174;
- (6)Müslim, Salat'il-Misâfirîn, 5, 6;
- (7)Tirmizî, Sefer, 31;
- (8)Müslim, Salât'il-Misâfirîn, 6;
- (9)Tecrit Terc. 2/487;
- (10)Müslim, Salâti'l-Misâfirîn, 50, 51